

ТЕКСТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ

TEXT-CENTERED APPROACH TO TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: WAYS OF IMPLEMENTATION

Горда О.М.,

orcid.org/0000-0001-8120-9591

кандидатка філологічних наук,

старша наукова співробітниця

*Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

Трумко О.М.,

orcid.org/0000-0003-3816-6164

кандидатка філологічних наук,

наукова співробітниця

*Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

У статті розкрито способи реалізації текстоцентричного підходу до навчання української мови як іноземної (УМІ) як одного з основних підходів у лінгводидактиці. Основою для аналізу є науково-методичний доробок працівників Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК), в якому представлено різножанрові і різно-стильові тексти та систему вправ (дотекстові, притекстові та післятекстові вправи, робота в парах і у групах тощо). Вони забезпечують вивчення української мови на всіх рівнях (A1–C2), призначені як для самостійної роботи, так і для роботи в аудиторії. Також у статті звернено увагу на можливості, які відкриває застосування цього підходу в процесі опанування чужої мови. Це комплексний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, вивчення функціонування мовних одиниць в усній та писемній формах мови, демонстрування граматичних явищ та формування мовленнєвих звичок і навичок тощо.

Проаналізовано публікації, в яких запропоновано моделі формування лінгвокраїнознавчої та соціокультурної компетенцій на основі текстів культурологічного спрямування (це тексти про відомих українців і українські традиції); наведено приклади залучення до навчального мовного процесу літературних творів, що мають лінгводидактичний потенціал і подано розроблену на їхній основі систему завдань, спрямованих на поглиблення мовних знань; розкрито ідеї застосування нових методів і методичних прийомів, що базуються на інтерактивних формах роботи з навчальним текстовим матеріалом. Такий підхід дозволяє не тільки читати чи слухати текст, а й розвиває творче / критичне мислення, завдяки створенню так званих «вільних» текстів (сенкани, твір за метафорою, твір-перевтілення, есе тощо). Доведено, що пошук нових способів реалізації текстоцентричного підходу є перспективним напрямом досліджень.

Ключові слова: українська мова як іноземна, лінгводидактика, текстоцентричний підхід, текст, навчальне видання.

The paper deals with ways to implement a text-centered approach to teaching Ukrainian as a foreign language (UFL) as one of the main approaches in language didactics. The basis for the analysis is the scientific and methodological works of employees of the International Institute of Education, Culture and Diaspora Relations, which include texts of different genres and styles and a system of exercises (pre-text, text-based and post-text exercises, work in pairs and groups, etc.). They allow studying the Ukrainian language at all levels (A1–C2) and are designed both for independent work and for work in the classroom. The paper also focuses on the opportunities offered by the application of this approach in the process of mastering a foreign language. This is a comprehensive development of all types of speech activity, the study of the functioning of linguistic units in oral and written forms of speech, the demonstration of grammatical phenomena and the formation of speech habits and skills, and so on.

Publications offering models of formation of linguistic and sociocultural competences on the basis of texts of cultural nature are analyzed (these are texts about famous Ukrainians and Ukrainian traditions); examples of involvement of literary works with linguodidactic potential in the teaching language process are provided and a system of tasks aimed at deepening language knowledge developed on their basis is given; ideas of applying new methods and techniques based on interactive forms of work with teaching textual material are revealed. This approach allows one not only to read or listen to the text, but also develops creative / critical thinking through creating the so-called "free" texts (cinquains, composition on the basis of metaphor, composition-transformation, essay etc.). It is proved that the search for new ways to implement a text-centered approach is a promising area of research.

Key words: Ukrainian as a foreign language, language didactics, text-centered approach, text, textbook.

Постановка проблеми. Прикметною ознакою сучасної лінгводидактики є дедалі більша увага до комунікативно зорієнтованих підходів навчання мови. Серед них у пріоритеті залишається текстоцентричний, в основі якого – вивчення мовного матеріалу на зразках різножанрових і різностильових текстів. І це закономірно, адже саме текст вважають «посередником комунікації, що фіксує стратегічну програму адресанта, інтерпретовану адресатом» [15, с. 185].

Застосування текстоцентричного підходу та, зокрема, тексту як комунікативної цілісності відкриває низку можливостей: 1) комплексно розвивати усі види мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання та письмо); 2) відобразити функціонування мовних одиниць в усній та писемній формах мови; 3) розглядати граматичні явища в межах цілісного мовного масиву; 4) формувати мовленнєві звички та навички тощо [21, с. 810; 1, с. 143; 13, с. 139; 14, с. 129].

Окрім того, текст є «відправним мотиваційним моментом» під час аналітичної роботи, спрямованої на пошук мовних одиниць і явищ, які вивчають, і конструктивної та творчої роботи, пов'язаної із вдосконаленням відповідних мовних і мовленнєвих умінь і навичок [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості та переваги застосування зазначеного підходу в педагогічній практиці викладання іноземних мов у ВНЗ, української мови для іноземних студентів, національних меншин України та осіб, які опановують її як близькосторіднену тощо, розкрито в низці лінгводидактичних досліджень, зокрема працях О. Федорцової [20], Г. Швець [23, с. 193–376], О. Хорошковської [22, с. 143–145], О. Павлик [17] та ін.

Постановка завдання. Однак сьогодні маємо ще недостатньо праць, які розкривають особливості реалізації зазначеного підходу в контексті навчання окремої мови, що свідчить про актуальність порушеної теми.

Мета статті – розкрити способи реалізації текстоцентричного підходу в аспекті навчання української мови як іноземної (УМІ), враховуючи досвід Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК).

Виклад основного матеріалу. На текстових моделях побудовані всі навчальні видання з вивчення УМІ для різних рівнів володіння мовою, розроблені колективом МІОКу. Прикладами таких реалізованих проєктів є підручники: «Автостопом по Україні», «Ключ до України. Міста і люди» (у двох частинах) і навчальні посібники: «Мандрівка Україною» та «Образки з Лесиноного життя».

Ці навчальні видання насамперед мають лінгвокраїнознавче спрямування. Мета, закладена в їхніх моделях, – активізувати всі види мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, слухання та письмо. Основою розроблених моделей є тексти для читання чи аудіювання та завдання, які допоможуть студентам / учням на заняттях з УМІ підготуватися до прочитання тексту українознавчої тематики та перевірити себе на розуміння його змісту, а також інтерактивні вправи, призначені для роботи в парах і групах. Подано рекомендації щодо послідовності виконання тих чи інших завдань.

Окрім того, запропоновано навчальні моделі формування лінгвокраїнознавчої та соціокультурної компетенцій на прикладах вивчення постатей відомих українців і нових українських традицій. В основі цих моделей – навчальні тексти про Івана Огієнка, Марію Заньковецьку, Володимира Івасюка та День вишиванки та ін. Ці моделі описано в окремих науково-методичних публікаціях [10; 12; 18]. Вони найчастіше мають таку структуру (див. рис. 1).

Дослідження особливостей застосування текстоцентричного підходу в аспекті навчання УМІ свідчить про недостатню кількість праць прикладного характеру, присвячених вивченню лінг-

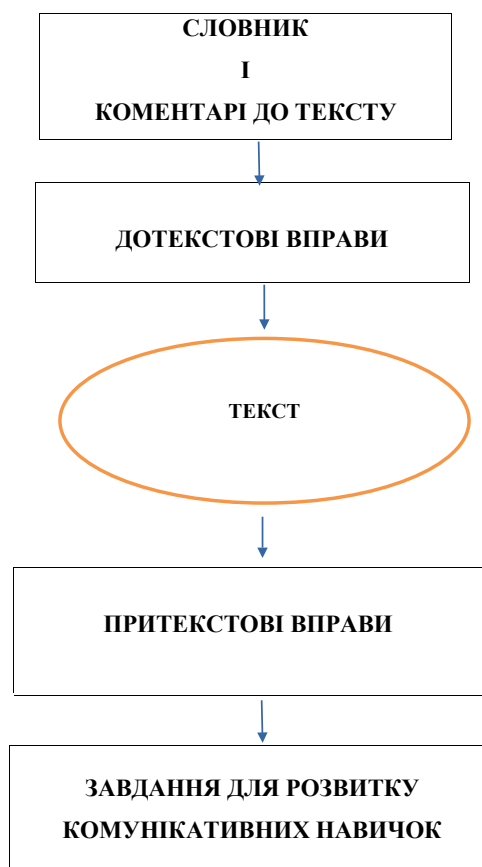

Рис. 1. Структура навчальних моделей на основі текстів лінгвокраїнознавчого спрямування

водидактичного потенціалу творів українських письменників. У межах вирішення цієї проблеми розкрито лінгводидактичний потенціал і особливості використання у навчальному процесі УМІ творчих здобутків українських письменників-класиків, зокрема прозових творів Лесі Українки «Три метелики», «Святий вечір», Ольги Кобилянської «Рожі» й ін., та зразків сучасної дитячої літератури (уривка з твору Ірини Лазуткіної «Єнотик Бо і повітряна куля»). Моделі занять, побудованих на зазначених літературних творах, подано в окремих науково-методичних публікаціях [3; 6; 8; 19].

Актуальним сьогодні залишається вирішення завдань, спрямованих на пошук і розробку ефективних методів роботи з текстом. З огляду на це, сфокусовано увагу на інтерактивних формах роботи з навчальним текстовим матеріалом: читання із зупинками та читання зигзагом. Ідеї застосування цих дидактичних технологій розкрито на прикладах опрацювання текстів краснавічної тематики [7, 9].

Окремі науково-методичні розвідки ілюструють приклади використання на заняттях з УМІ навчальних текстів паралельно із застосуванням аудіовізуального методу. Йдеться, зокрема, про тексти пісень, рекомендовані для дитячої аудиторії. Подано методичні рекомендації щодо організації заняття на основі пісні-відеокліпу Ганни Чубач «Баранці». Запропонований текст і відеозображення мають дотичність одночасно до двох актуальних для вивчення з такою аудиторією тем: «Їжа» та «Домашні тварини», допомагають повторити лексику до тем «Посуд» і «Одяг» та містять низку дієслів [16, с. 147–149].

Розкрито і способи використання інформаційно-новинного контенту на заняттях з вивчення іноземних мов. Запропоновано застосовувати цей досвід у площині навчання УМІ [2, с. 39–41].

Робота з текстовим матеріалом на занятті – це не тільки читання чи слухання певної інформації, айстворення так званих «вільних» текстів. Вільними

називають тексти, що є результатами низки творчих завдань: сенкан, твір за метафорою, твір-перевтілення, есе, прийом «кінострічка бачень», «Я (погляд у дзеркало)» тощо [24]. Такі завдання доволі ефективні в навчальній мовній практиці, оскільки сприяють систематизації засвоєного матеріалу та допомагають дати йому особисту оцінку.

Ідеї реалізації технології створення сенканів для іншомовців, які вивчають УМІ на рівні B2, розкрито в публікації «Застосування методичного прийому «сенкан» на заняттях з української мови як іноземної». У центрі методичної моделі – адаптований для читання в іншомовній аудиторії уривок художнього тексту з твору З. Тулуб «Людолови». Текстовий навчальний матеріал доповнено низкою притекстових і післятекстових завдань, створених на основі вищезначеного методичного прийому. Запропоновані завдання сприятимуть розширенню словникового запасу, закріпленню знань про окремі мовні явища, зокрема синонімію, розвитку творчого та особистісного потенціалів, образності мовлення іншомовців, які вивчають УМІ [Горда, с. 117].

Висновки. Розгляд представленої у статті низки лінгводидактичних публікацій дає змогу виокремити такі способи реалізації текстоцентричного підходу: 1) розробка моделей формування лінгвокраїнознавчої та соціокультурної компетенцій на основі текстів культурологічного спрямування; 2) залучення до навчального мовного процесу літературних творів, що мають лінгводидактичний потенціал і розробка на їхній основі відповідних завдань, спрямованих на поглиблення мовних знань; 3) застосування нових методів і методичних прийомів, основаних на інтерактивних формах роботи з навчальним текстовим матеріалом. Цей перелік не є вичерпним, оскільки базується на доробку лише одного колективу лінгводидактів, а пошук нових способів реалізації текстоцентричного підходу становить перспективу дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко Н. Текстоцентрична система вивчення державної мови: теоретичний і практичний аспекти. *Державотворча й об'єднувальна функції української мови: реалії, здобутки, перспективи*. Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару. Ужгород, 2009. С. 143–153.
2. Галайчук О. Застосування інформаційно-новинного контенту для вивчення іноземної мови: досвід для УМІ. *Українська мова у світі*: зб. мат. VI Міжнародного науково-практичного конференції. Львів, 2020. С. 39–41. URL: <http://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/02/ЗБІРНИК-Українська-мова-у-світі.pdf> (дата звернення: 08.06.2022).
3. Галайчук О., Трушко О. Художній текст як засіб формування середнього рівня володіння українською мовою як іноземною. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 18. Т. 1. С. 36–41. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/18/7.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).
4. Гацай А. С. Текстоцентричний підхід до формування орфографічних умінь і навичок. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp16/Gacaj_t.pdf (дата звернення: 10.05.2022).
5. Горда О. Застосування методичного прийому «сенкан» на заняттях з української мови як іноземної. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. № 39. Т. 2. С. 116–118. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_2/31.pdf (дата звернення: 26.05.2022).

6. Горда О. Лінгводидактичний потенціал поезії у прозі Ольги Кобилянської в аспекті навчання української мови як іноземної. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. № 14. Т. 2. С. 29–33. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/14/part_2/7.pdf (дата звернення: 08.06.2022).
7. Горда О. Методичний прийом «читання із зупинками»: ідеї застосування в педагогічній практиці навчання української мови як іноземної. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 2. С. 122–126. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_2/19.pdf (дата звернення: 02.06.2022).
8. Горда О. Методичні прийоми вивчення казки Лесі Українки «Три метелики» в іншомовній аудиторії. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Том 32 (71), № 2. Ч. 1. 2021. С. 14–19. URL: http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/part_1/5.pdf (дата звернення: 08.06.2022).
9. Горда О. Методичні прийоми інтерактивної роботи з текстом: «читання зигзагом». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 39. Т. 1. С. 282–287. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/39_2021/part_1/48.pdf (дата звернення: 07.06.2022).
10. Горда О. Про відомих українців в іншомовній аудиторії : Володимир Івасюк. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2019. № 14. С. 105–115. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/ukrinos/article/view/2725> (дата звернення: 04.06.2022).
11. Горда О. Про Марію Заньковецьку на занятті з української мови як іноземної. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Том 31 (70), № 1. Ч.1. С. 28–32. URL: http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/part_1/8.pdf (дата звернення: 27.05.2022).
12. Горда О. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції на прикладі вивчення нової української традиції: День вишиванки. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 10. Т. 1. С. 16–21. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/10/part_1/5.pdf (дата звернення: 07.06.2022).
13. Горохова Т. О. Оптимізація методів навчання граматики української мови майбутніх учителів-словесників на засадах текстоцентричного підходу. *Молодий вчений*. 2018. № 6 (58). С. 138–141. URL: https://www.researchgate.net/publication/340309395_optimizacia_metodiv_navcanna_gramatiki_ukrainskoi_movi_majbutnih_uciteliv-slovesnikiv_na_zasadah_tekstocentrichnogo_pidhodu (дата звернення: 08.06.2022).
14. Дерба С. М. Текст як основний засіб у процесі навчання української мови як іноземної. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2018. № 1, ч. 1. С. 128–130. URL: [file:///C:/Users/USER/Downloads/Nznuoaf_2018_1\(1\)_37%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/Nznuoaf_2018_1(1)_37%20(1).pdf) (дата звернення: 07.06.2022).
15. Єценко Т. Проблема класифікації текстів у сучасному мовознавстві. *Лінгвістичні студії*. 2013. Вип. 27. С. 185–189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2013_27_39 (дата звернення: 06.05.2022).
16. Мартинишин Н. М. Заняття з української мови як іноземної для дітей на основі анімованих пісенних текстів. *Українська мова у світі* : зб. мат. V Міжнар. наук.-практ. конференції. 2018. С. 90–95. URL: <https://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/01/Збірник-Конференції-2018.pdf> (дата звернення: 27.04.2022).
17. Павлик О. А. Текстоцентричний підхід до навчання української мови як другої (близькоспорідненої). *Педагогічні науки*. 2008. Вип. 49. Т. 1. С. 108–112. URL: <file:///C:/Users/USER/Downloads/4149-Текст%20статті-7192-1-10-20190511.pdf> (дата звернення: 10.03.2022).
18. Трушко О., Руснак О. Постать Івана Огієнка в лінгводидактичному аспекті. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28. Том 4. С. 45–51. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/28_2020/part_4/7.pdf (дата звернення: 15.04.2022).
19. Трушко О., Руснак О. Теоретико-методичні засади навчання української мови як іноземної учнів українознавчих суботніх та недільних шкіл за кордоном. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2019. Вип. 39. Т. 1. С. 70–75. URL: https://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_1/19.pdf (дата звернення: 07.05.2022).
20. Федорцова О. Г. Текстоцентричний підхід до навчання іноземної мови у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2020. № 3.1. С. 76–79. URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2020/3.1/19.pdf> (дата звернення: 10.03.2022).
21. Хорошковська О. Н. Текстоцентричний підхід і його реалізація в підручниках з української мови для 3-4 класів ЗНЗ з мовами навчання національних меншин України. *Проблеми сучасного підручника*. 2014. Вип. 14. С. 810–816. URL: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/930/930f032e81b9ce84f48171ed589e9788.pdf> (дата звернення: 10.05.2022).
22. Хорошковська О. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2013. 160 с.
23. Швець Г. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей : монографія. Київ : Фенікс, 2019. 529 с.
24. Яриніч О. Ф. Використання інноваційних технологій на уроках української мови в аспекті текстоцентричного принципу навчання. URL: <https://genezum.org/library/vykorystannya-innovaciy-nyh-tehnologiy-na-urokah-ukrainskoi-movy-v-aspekti-tekstocentrichnogo-prynsypu-navchannya> (дата звернення: 08.06.2022).